

**2003 MALÎ YILI GENEL VE KATMA BÜTÇE
KANUN TASARILARI İLE 2001 MALÎ YILI GENEL
VE KATMA BÜTÇE KESİN HESAP KANUNU
TASARILARININ PLAN VE BÜTÇE
KOMİSYONU GÖRÜŞME
TUTANAKLARI**

10.03.2003

İ Ç İ N D E K İ L E R

- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü
Sağlık Bakanlığı
- Hudut ve Sahiller Genel Müdürlüğü

.....

BAŞKAN – Çalışma Bakanlığı bütçesinin tümü üzerindeki görüşmelere geçiyoruz. İlk söz, Sayın Hamzaçebi'ye ait.

Buyurun efendim.

M. AKİF HAMZAÇEBİ (Trabzon) – Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Sayın Bakan, Sayın Başkan, komisyonun değerli üyeleri; Sayın Bakanın vermiş olduğu bilgileri dikkatle dinledim; kendileri, sosyal güvenlik sisteminin analizine yönelik oldukça önemli rakamlar verdi. Ben de, bu analize yardımcı olabilmek amacıyla birkaç rakam vererek konuşmama başlamak istiyorum.

Sosyal güvenlik sistemimiz, çok uzun zamandır, özellikle 1990'lı yıllardan sonra, 1992 yılından sonra önemli açmazların içerisine girmiştir. Aktüaryel dengesi bozulmuştur; bu dengenin bozulduğunu Sayın Bakan da ifade ediyorlar ve halen bu dengenin bozulma sürecinin içerisinde olduğumuzu ifade ediyorlar. Durum nedir; gerçekten bu dengenin bozulması kendisini nasıl gösteriyor, sosyal güvenlik prim tahsilatında neredeyiz, iyi miyiz kötü müyüz; buna bir bakmak gerekir.

OECD olarak isimlendirdiğimiz ekonomik işbirliği ve kalkınma teşkilatına ilişkin bazı istatistikleri vereceğim. OECD hepimizin bildiği gibi, 15 Avrupa Birliği üyesinin de içinde olduğu, Amerika'dan, Meksika'ya, Japonya'ya, Kore'ye kadar 30 kadar ülkenin üyesi olduğu bir örgüttür; Türkiye de bu örgütün üyesidir. OECD en son 2000 yılı rakamlarını açıkladığı için 2000 yılı rakamlarını vereceğim. 2000 yılında, Türkiye'nin sosyal güvenlik prim tahsilatının gayri safî yurtiçi hâsılaya oranı yüzde 5,6'dır; OECD ortalaması yüzde 9,5'tur, yani Türkiye'nin yüzde 70 fazlasıdır; Avrupa Birliği ortalaması ise yüzde 11,4'tür, yani Türkiye'nin yüzde 103 fazlasıdır. Toplam vergi gelirleri içerisindeki payına bakıyoruz. Sosyal güvenlik primleri, hepimizin bildiği gibi, bir parafiskal, vergi benzeri bir gelir olarak geniş anlamdaki vergi tanımı içerisine girerler. Bu toplam içerisinde Türkiye'nin tahsil ettiği sosyal güvenlik primlerinin vergi gelirleri içerisindeki payı yüzde 16,9'dur; OECD ortalaması, Türkiye'nin yüzde 47 fazlasıyla, yüzde 24,8'dir; Avrupa Birliği ortalaması, Türkiye'nin yüzde 63 fazlasıyla, yüzde 27,5'tur. Bu verdiğim rakamlar, tüm sosyal güvenlik primlerini ifade ediyor.

Sadece işçi sosyal güvenlik primlerini alırsak, 2000 yılında bunun gayri safî yurtiçi hâsılaya oranı Türkiye’de yüzde 2,2; OECD ortalaması yüzde 3 ve Avrupa Birliği ortalaması yüzde 3,9’dur. OECD ortalaması Türkiye’den 36, Avrupa Birliği ortalaması yüzde 77 oranında fazladır. İşçi sosyal güvenlik primlerinin toplam vergi gelirleri içerisindeki payındaki -iki ölçü veriyorum; bir, gayri safî yurtiçi hâsıla payı, bir vergi gelirleri içerisindeki payı; ikisi de birbirine paralel gidiyor- tablo da aynı; Türkiye yüzde 6,5; OECD ortalaması yüzde 7,9; Avrupa Birliği ortalaması yüzde 9,5.

İşveren sosyal güvenlik primlerinde durum nedir; farklı değil. Yine OECD ve Avrupa ortalamaları Türkiye’den çok fazla. Türkiye ortalaması yüzde 2,9; OECD yüzde 5,7; Avrupa Birliği yüzde 6,5. Yine işveren sosyal güvenlik primlerinin toplam vergi gelirleri içerisindeki payında da durum aynı, rakamlar biraz daha farklı olmakla birlikte hem OECD ortalaması hem de Avrupa Birliği ortalaması gerçekten Türkiye’den çok fazla.

Peki, Türkiye’de sosyal güvenlik prim oranları nasıldır diye baktığımızda, prim oranlarında, Türkiye, OECD ülkelerinin gerisinde değil. 30 OECD ülkesi içerisindeki prim oranına baktığımızda, Türkiye ilk 7’ye girmektedir; ama, prim tahsilatında 30 ülke arasında, Türkiye 23 üncü sıradadır. Yani, biz, çok yüksek sosyal güvenlik primi oranlarıyla prim tahsilatına çalışıyoruz ve bu prim de doğal olarak çok dar bir kesimin üzerindedir. Dar kesim üzerinden, biz, çok yüksek oranlarla sosyal güvenlik primini düzeltmeye çalışıyoruz; sorun buradadır. Sosyal güvenlik sisteminin uzun vadede düzelmesi, aktüryel dengesinin düzelmesi, kayıtdışı dediğimiz çalışanların sistem içine alınmasıyla mümkün olacaktır. Onun dışında, ne denirse densin, sistemin düzelmeye şansı yoktur.

Sisteme yapılan transferleri Sayın Bakan verdiler, ben tekrar olacak; ama, tekrar vereceğim. 2002 yılı bütçesinde bütçeden tüm sosyal güvenlik kurumlarına 7,9 katrilyon sosyal güvenlik yardımı için, sistemin düzelmesi için transfer harcaması öngörülmüşken, yıl sonu gerçekleşmesi 11,2 katrilyon lira olmuştur. Bu yıl da, 2003 bütçesinde de, bu rakam 14,9 katrilyon olarak planlanmıştır. Gayri safî millî hâsılaya oranı 2003 yılı için yüzde 4,2’dir; 2002 yılı için 4,1 gerçekleşmiştir. Türkiye, bu açığı yüzde 3’lerde tutmaya çalışırken, bu rakam yükselmiştir. 2002 başlangıç ödeneklerinde sosyal güvenlik sistemi için öngörülen transfer ödeneğinin tutarı, gayri safî millî hâsılaya oranı yüzde 2,8’di; ondan önceki yılda da, yanlış hatırlamıyorsam, yüzde 3’dü bu oran, 2002 yılında biraz aşağı çekilmeye çalışılırken fırladı. 2003 yılında bu rakam biraz daha artıyor ve yüzde 4,2’ye çıkıyor; yalnız, 2003 yılında sosyal güvenlik sisteminde yapılması öngörülen tasarruflar var hepimizin bildiği gibi, tedavi giderlerinden birtakım diğer sosyal harcamalara kadar birçok alanda bütçeyle birlikte Sayın Başbakanın açıkladığı önlemler paketiyle önemli ölçüde tasarruf yapılması öngörülmüyor ve bu tasarruflara rağmen yapılan transferlerin tutarı yüzde 4,2’ye çıkıyor; yani, sosyal güvenlik sisteminin aktüryel dengesinde 2002 yılında herhangi bir düzelmeye yoktur, bu yönde bir düzelmeye olmayacaktır. Hükümet, tabii ki önlemler paketini almasaydı bu belki biraz daha fazlaya doğru gidecekti; bu önlemlerle 4,2’ye çekilmiş gözüküyor; ama, neyin pahasına bu önlemler alınıyor; tabii, o, önemli bir tartışma konusu. Yani, bu açığı, bu önlemlere rağmen büyüten, yine hükümetimizdir.

Alınan önlemler ciddî miydi; hiçbirini ciddî ve gerçekleştirilebilir bulmuyorum; bunların uygulamasını göreceğiz. İlaç giderlerinde, tedavi giderlerinde yapılması gereken bir tasarruf gerçekten vardır, gerçekten bu konuda atılması gereken adımlar vardır, sosyal

güvenlik sisteminin önemli bir sorunudur bu; ancak, o tutarlılığı, o kararlılığı görmüyorum. Bu kararlılığı görmüyorum derken, Sayın Bakanın şahsında görmüyorum anlamında değil bu; ama, hükümetin bu bütçeyi savaşa ilişkilendirerek, yani inanmayarak bu şekilde bu ortamlara, bugünlere getirmesi burada bir güven eksikliği, bir inanç eksikliği olduğunu gösteriyor. Ayrıca, sosyal güvenlik sistemlerine bütçelerden transfer yapılabilir; seçilen modele göre, dağıtım sistemi olur, fonlu sistem olur, hangisini seçmişseniz, özellikle fonlu sistemde bu transfer yoktur, sistem kendi kendini finanse eder; ama, dağıtım sisteminde gelirin yeniden dağıtımı söz konusudur; böyle bir sistemde transfer olacaktır, transfer her zaman bir miktar olacaktır; bu yanlış bir yaklaşım değildir; ama, bu transferin tabii ki çok makul ölçüler içerisinde olması gerekir, kamu finansman dengesini çok olumsuz etkileyecek boyutlara varmaması gerekir.

Türkiye, 2000'li yıllarda yapmış olduğu sosyal güvenlik sistemi düzenlemelerinde önemli düzenlemeler yapmıştır. Eski sistemin devamı halinde 2050 yıllarına kadar yapılan projeksiyonlarda hakikaten bu düzenlemeler yapılmış olmasaydı, sosyal güvenlik sistemi çok büyük açmazlarla karşı karşıya kalacaktı. Örneğin, prim gelirlerinin emekli aylığını karşılama oranı eski sistemde devam etmiş olsaydı, 1999'da yüzde 50 iken, 2050 yılında yüzde 23'e düşüyordu; yani, aradaki farkı devlet karşılayacaktı, bir şekilde karşılamak zorunda kalacaktı.

BAŞKAN – Sayın Hamzaçebi, 3 dakikada toparlar mısınız.

M. AKİF HAMZAÇEBİ (Devamla) – Peki.

Aktif sigortalı sayısının pasif sigortalı sayısına oranı 1999'da yüzde 2,2'lerden 2050'de yüzde 1'lere düşecekti eğer o düzenleme olmasaydı. Yine, sosyal güvenlik sistemi açıklarının gayri safî millî hâsılaya oranı 2000 yılında yüzde 2,6'yken, 2050'lerde yüzde 14'lere yaklaşacaktı. Sorun burada; eski hükümetin yaptığı düzenlemeler önemlidir; ama, eksiktir. Eksik olan nedir; ilk başlangıçta vermiş olduğum rakamlar, prim oranlarıyla oynamakla veya prim matrahını yükseltmek suretiyle yapılan bu düzenlemeler, o çok dar kesim üzerine, gerek işçi gerekse işveren kesimi üzerine önemli bir prim yükü bindirmiş ve bu kayıtdışılığı teşvik etmiş; prim gelirlerinin gayri safî millî hâsılaya oranı giderek artmakla birlikte, bu yük istihdam edenlerin giderek şikâyetine yol açmıştır, çalışanların şikâyetine yol açmıştır. Ortada bir sorun vardır. Sorun, başlangıçta belirttiğim gibi, kayıtdışı ekonomiyi kayıt altına almakta yatıyor. Ne kadar kayıt altına alırsak, bu önlemleri, Bu reformu yapabilirsek, prim oranlarını o kadar daha aşağıya indirme şansımız olur.

Hükümet programına bu konuda bakıyorum; hükümet programı da, gerek programda gerek Acil Eylem Planında, hakikaten, bu prim oranlarının yüksekliği tespit edilmiş ve bu prim oranlarının indirileceği taahhüt edilmiştir. “İstihdamdan alınan gelir vergisi ve sigorta primleri azaltılacaktır” diyor örneğin, seçim beyannamesinde bunu söylüyor. Hükümet programında, “çalışan kesimlerin vergi yükü kademeli olarak hafifletilecektir. İstihdam üzerindeki yüksek vergiler düşürülecektir” deniliyor. “Yeni vergi ihdası kolaylığına gidilmeyecektir...” Tabii ki, yeni vergi ihdası kolaylığına gidilmeyecektir şeklindeki hükümetin seçim öncesi yaklaşımı, kendisini yeni vergiler ihdas etmekle gösterdi. Şimdi, prim oranlarında indirimle gidilecektir deyince, tabii ki, doğal olarak yeni vergi ihdası kolaylığına gidilmeyecek sözünün arkasından yeni vergiler gelmiş olması nedeniyle, acaba, hükümet, bırakın primlerde indirimle gitmeyi, acaba, prim oranlarında artırıma gitmeyi mi planlıyor diye aklımıza geliyor. Önlemler paketine baktığımızda, bu

konuda bir küçük adım da atmış hükümet. Gönüllü sigortalıların sigorta prim oranını yüzde 20'den yüzde 50'ye çıkarmış. Bu, daha küçük bir adım; bakalım, bu adımı daha hangi adımlar takip edecektir, onu zamanla göreceğiz.

BAŞKAN – Sayın Hamzaçebi, tamamlıyorsunuz.

M. AKİF HAMZAÇEBİ (Trabzon) – Toparlıyorum Sayın Başkanım.

Şimdi, sosyal güvenlik tabii çok önemli bir konu. Böyle, seçim öncesi çok kolaycılığa kaçıp, böyle pembe tablolar sunup, ondan sonra, iş başına gelince tam aksini yapılacak bir alan değil, ciddi bir alan. Bu, bir şeyi vaat ederken, söylerken, üzerinde ciddi olarak düşünmek gerekir. Eğer, bir şeyi vaat ediyorsunuz, hükümet olmanın ciddiyeti, vaat edileni gelince yapmaktır. Tamamen aksini yaparsanız, bu olmaz. Bu adım daha küçük bir adım.

BAŞKAN – CHP'den çok sayıda konuşmacı var; birbirini tamamlayacaktır; yani, 4 dakika ilave verdim.

M. AKİF HAMZAÇEBİ (Trabzon) – Peki...

İş Güvencesi Yasasıyla ilgili birkaç değerlendirme yapayım. İş Güvencesi Yasası, Avrupa Birliğine uyum çerçevesinde çıkarılmış olan yasalardan birisidir. Avrupa Birliğine uyumda kısa vadeli hedefler arasındadır; bunu, bir kere iyi bilmek gerekir. Eksiklikleri vardır. İş Yasası, bununla birlikte, o da çıksa daha iyi olurdu tabii ki. Özellikle, İş Yasasının esnek istihdam biçimlerini düzenleyen hükümleri yoktur. Tarım sektörü çalışanları mevcut İş Güvencesi Yasasında biraz eksik kalmıştır, yönetmelikle düzenlenecek denilmiştir. Bir adımdır gerçi; ama, eksiktir; belki, o sürat, o acele içerisinde onun düzenlenmesi biraz tam olamamıştır. Onun düzenlenmesi gerekir. Tarım çalışanları, mutlaka, ya mevcut İş Yasası içerisinde veya bu İş Güvencesi Yasası içerisinde bir şekilde onların hukukî statüleri düzenlenmeli. Bir de en önemli sorun; İş Güvencesi Yasası, belirsiz süreli hizmet sözleşmelerini düzenliyor. Bu sözleşmelerde işverenin haklarını veya işçinin hakları neyse bunları karşılıklı düzenliyor; ama, belirli süreli hizmet sözleşmelerinin feshinde herhangi bir hüküm getirmiyor. Belirli süreli hizmet sözleşmesi düzenlenmesi İş Güvencesi Yasasının dolaylı olarak ihlali anlamına gelir. Yargıtayın bu konuda kararları, içtihatları, belirli süreli hizmet sözleşmeleri zincirleme olarak devam ediyorsa, bu da belirsiz süreli bir sözleşmedir şeklinde yorumları, içtihatları var; ama, bu içtihatlarla rağmen İş Güvencesi Yasasına o yansıtılmamıştır. Bunun, yeni yapılacak düzenlemelerde, bu eksikliğin yasaya yansıtılarak giderilmesi uygun olacaktır diye düşünüyorum.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN – Sayın Hamzaçebi, teşekkür ediyoruz.

.....

.....

BAŞKAN –Buyurun Sayın Hamzaçebi.

M. AKİF HAMZAÇEBİ (Trabzon) - Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Sayın Bakan, Plan ve Bütçe Komisyonun değerli üyeleri, bürokrasinin değerli temsilcileri; ben, çok kısa konuşacağım. Sayın Başkan, o nedenle rahat olabilirsiniz. Söyleyeceklerimi 5 dakikaya sığdırmaya çalışacağım.

BAŞKAN – Çok teşekkür ederim, sağ olun.

M. AKİF HAMZAÇEBİ (Trabzon) – Sosyal devletin kendisini en çok gösterdiği, en çok hissettirdiği, birkaç temel alan sayarsak, biri eğitimse diğeri de sağlıktır. Dolayısıyla,

eğitim olsun, sağlık olsun bu gibi temel alanlarda hşkşmetlerin bştçelerinde ayırdıkları paylar, hşkşmetin sosyal devlet anlayışına yaklaşımını göstermekte bir ölçüdür.

Sayın Bakan da ifade ettiler; bu bştçeden gerçekte çok mutlu değil. Bunu açıkça ifade etmese de çok mutlu değil; çşnkş, bştçenin çok önemli bir bölümünün personel harcamalarına gittiğini ifade etti; ama, sağlıkta dönüşşm projesi veya bir başka, diğer çalışmalarla kendi içinde bir tasarruf yaratarak harcanabilir kaynağı artırmaya çalışacaklarını ifade ettiler. Sayın Bakana o çalışmalarında başarılar dilerim tabiî ki.

Ancak, sağlıkta, bştçe büyüklüğü nedir diye baktığımızda, durum hiç iyi değil. Bu seneki sağlık harcamalarının gayri safi millî hâsılaya oranı yüzde 1,2. Reel bir ölçş olması açısından gayri safi millî hâsılaya olan oranını veriyorum. Beğenmediğimiz geçen yılın sağlık harcamalarının, gayri safi millî hâsılaya oranı yüzde 2'dir; yani, neredeyse, yarı yarıya yakın bir düşş var sağlıkta.

Peki, neden bu düşş; burada günlerdir bştçeyi konuşuyoruz, bu bştçenin sosyal yanı eksik, sosyal devlet anlayışı bu bştçeye yeteri kadar yansımamış derken, zaman zaman, bazı arkadaşlarımız, işte, sosyal yanını gereğince ilave etseydik, Türkiye ekonomisi çok daha kötü günlere giderdi şeklinde bazı açıklamalarda bulundular.

Peki, neden; ilk kısıntı yapılacak alan bu sosyal alanlar oluyor; devletin kendisini göstermesi gereken sosyal yanını, fakirden yana, ihtiyaç sahibinden yana, yoksul kesimlerden veyahut dargelirililerden yana göstermesi gereken politikalarını neden gösteremiyor, neden ilk bu alanlarda kısıntı yapılıyor? Bu, çok önemli bir yaklaşım. Sağlıktaki bu kısıntıyı, geçen sene yüzde 2 olan oranın yüzde 1,2'ye inmesi yönündeki bu anlayışı, diğer alanlarda da görüyoruz, doğrudan gelir desteğinde büyük azalış var, diğer sosyal harcamalarda var. Yine, emeklilerden sağlık primi kesintisi yapılması gibi bir karar aldı hşkşmet. Yine, çalışanların maaşlarından, kamu görevlilerinin maaşlarından kesilen emekli keseneğinin yüzde 1 oranında artırılması yönünde bir karar aldı. Bştşn bunları bir arada değerlendirdiğimizde, gerçekten, bu bştçenin sosyal yönden çok eksik olduğunu görüyoruz. Bu bştçenin, gerçekten, oldukça yoksul karşıtı olduğunu düşünüyörz; çiftçilere zarar veriyor. Doğrudan gelir desteği için para ayırmıyor, hşkşmet bunu bştçeden çıkardı. Bu bştçe, büyümeye de zarar verecek nitelikte. Türkiye'nin orta sınıfına zarar veriyor. Her zaman orta sınıf eziliyor. Bu, vergi ödemeyenleri destekleyen bir bştçe; çşnkş, onlara vergi affı getiriyor ve vergisini ödeyen orta sınıf azınlığı da tekrar tekrar vergilendiriyor.

Bu son söylediğim cümleler, klasik muhalefet cümleleri değil. Esasında, ben bir yerden okuyorum bunu. Bu, Dünya Bankası Türkiye Temsilcisi Ajay Chhibber'in, bugün vermiş olduğu demeçteki cümleler. "Bu bştçenin oldukça yoksul karşıtı olduğunu düşünüyörz" diye başlayıp, okuduğum cümleler, Dünya Bankasının bu bştçeye ilişkin değerlendirmeleri.

Bştçenin sosyal yanı olmadığını biz çok ifade ettik, bu komisyondaki çalışmalarda; ama, pek dikkate alan, bizim eleştirilerimizi dikkate alan bir yaklaşım göremedik. Bizim eleştirilerimizi Sayın Bakanlar belki dikkate almayı arzu ediyorlar; ama, bştçe büyüklükleri nedeniyle buna belki imkân yok diyorlar. Bizim görüşlerimizi dikkate almayan hşkşmet, belki Dünya Bankasının uyarısını dikkate alır diye temenni ediyörz.

Teşekkür ediyörz, saygılar sunuyörz.

BAŞKAN – Teşekkür ediyörz Sayın Hamzaçebi.